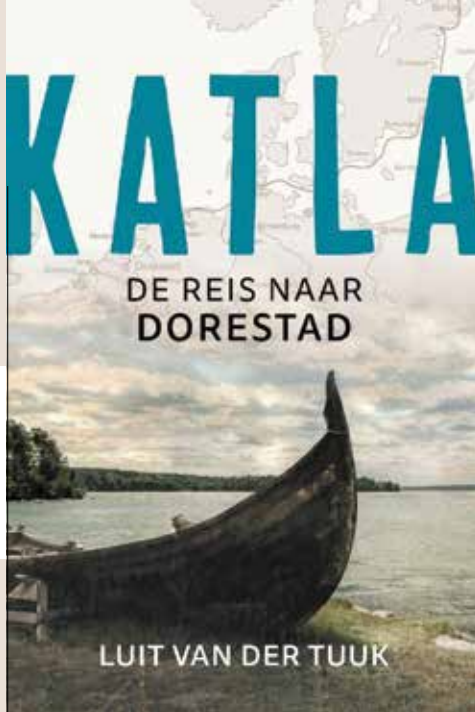

Een bijzondere reis

Katla. De reis naar Dorestad. *Luit van der Tuuk* (Omniboek, Utrecht 2021), 224 blz., € 20,00

In het jaar 852 maakte een jonge vrouw een bijzondere reis. Ze reisde van de Zweedse stad Birka naar de Frankische handelsstad Dorestad; een reis over de Oost-, Noord- en Wadenzee. In deze eeuw maakten 'gewone mensen' zoals Katla nauwelijks van dit soort verre reizen, maar omdat Katla een religieus doel had, weten we toch iets van deze reis. De belevenissen van Katla zijn later opgeschreven door bisschop Rimbart van Hamburg-Bremen, een missionaris die in het kielzog van kooplieden vanuit het Frankische Rijk naar Scandinavië reisde om het evangelie te verkondigen. Hij was geen onbekende in deze gebieden. De bisschop schreef over de reis van Katla: 'Na de dood van haar moeder volbracht de dochter ijverig alles wat haar was opgedragen. Ze reisde naar Dorestad en toen ze daar was aangekomen, ging ze op zoek naar enkele vrome vrouwen die haar konden begeleiden naar de heiligdommen in deze plaats en haar konden vertellen wat ze aan iedereen kon geven.'¹ Toch is er maar weinig bekend over de daadwerkelijke reis van Katla, behalve dat hij bijzonder was, concludeert de auteur.

In *Katla. De reis naar Dorestad* gebruikt historicus Van der Tuuk deze bijzondere reis als startpunt om te vertellen over Noord-Europa in de negende eeuw. In een goedlopend verhaal neemt de veelschrijver ons mee in de wereld waarin Katla reisde en staat hij stil bij een aantal kenmerken van de vroege middeleeuwen in Noord-Europa. Deze historische context maakt het boek interessant voor docenten om als naslagwerk te gebruiken wanneer ze bij de tijd van monniken en ridders zijn aangekomen. Elk onderwerp uit dit tijdvak komt vroeg of laat langs in het boek: van het hofstelsel tot het feudale stelsel, en van vroegmiddeleeuwse

handelsnetwerken en religieuze wonderverhalen tot de Vikingen. (Als u meer wilt weten over Vikingen in de Nederlanden, kan ik ook Van der Tuuks *Vikingen. Noormannen in de Lage Landen* (2015) aanbevelen.)

Een van de historische kenmerken van de vroege middeleeuwen die de auteur al vrij vroeg in het boek uitgebreid uiteenzet, is de wijze van handelen: voornamelijk over water en met wendbare kleine boten. Er bestond halverwege de negende eeuw in Noord-Europa een uitgebreid netwerk van handelswegen over water die Scandinavië met Engeland en het Europese vasteland verbond. Handelssteden zoals Birka, Hedeby, Londen, Keulen en Dorestad plukten hier in het Oostzee- en Noordzeebekken de vruchten van.

Toch was de handel niet zo uitgebreid als in eerdere tijden en waren goederen uit andere delen van Europa schaars en moeilijk te verkrijgen. Dat maakt de reis die Katla maakte zo bijzonder. Er waren maar weinig handelsschepen die de lange reis tussen Birka en Dorestad maakten. Alhoewel het reisdoel de aantrekkelijke handelsstad Dorestad was, was deze metro-pool halverwege de negende eeuw al op zijn retour, aldus Van der Tuuk. Het hoogtepunt van deze stapelmarkt ligt in de achtste eeuw en de eerste helft van de negende eeuw. Het is rond 852 echter nog steeds een bruisende handelsstad met een kilometerslange oeverbebouwing nabij de splitsing van de Kromme Rijn – toen nog een grote rivier – en de Lek. Schepen uit allerlei windrichtingen konden er komen om hun goederen aan de man

te brengen. Dorestad was in deze eeuw het distributiecentrum dat Noord- en Zuid-Europa met elkaar verbond. Aan de oevers stonden pakhuizen, werkplaatsen, woningen van handelaren en ambachtslieden en bijbehorende schuren. Er was geen marktplaats in de vorm van een centraal gelegen plek met kraampjes, maar de handel werd in de havens zelf gedreven.

Naast de economische geschiedenis van de negende eeuw, is ook de religieuze kant van Katla's wereld interessant. Zeker het persoonlijke verhaal van deze jonge vrouw.

Frideburg, moeder van Katla, stuurde haar dochter op een gevaarlijke tocht naar Dorestad om hier haar vrome liefdadigheidswerk te volbrengen. Ze gaf haar geld mee om aalmoezen uit te delen aan de armen van de stad in dit (relatief) christelijke rijk der Franken. Toen Katla een aantal dagen nadat ze in Dorestad was gearriveerd, terugkwam van het bezoeken van de heiligdommen (waarschijnlijk in het nabijgelegen Utrecht en niet in Dorestad zelf), was haar buidel leeg. Ze had tijdens dit bezoek al vele muntstukken weggegeven, maar door een goddelijke interventie bleek haar buidel opeens weer net zo gevuld als eerder. Het was voor de missionaris en bisschop Rimbart van Hamburg-Bremen reden genoeg om over Katla en dit wonder te vertellen en haar verhaal op schrift te stellen.

Luit van der Tuuk vertelt in *Katla* dus zowel het kleine als het grote verhaal van de negende eeuw en omdat hij verschillende inzichten geeft in de historische context van het tijdvak, is het een geschikt boek om eens op een andere manier naar de vroege middeleeuwen te kijken. Zeggen ze niet over het maken van wereldreizen dat u met een lege geldbuidel, maar wel met een volle koffer herinneringen terugkomt?

Daan van Leeuwen ■

Wilt u aan de slag met dit boek in de les? Bekijk dan de Kleio in de klas op pagina 70.

¹ Rimbart van Hamburg-Bremen, *Het leven van de heilige Anskar*, in: L. van der Tuuk, *Katla. De reis naar Dorestad* (Utrecht 2021), p. 67.